

ประเพณีสามเดือนแรกในประเพณีสิบสองเดือนของล้านนา

กัญณิกา ชำมสี

นักวิชาการศึกษาด้านอนุการศึกษา
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ล้านนาเป็นดินแดนที่มีความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม มีวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมที่บ่งบอกเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละแห่ง หล่อหลอมเป็นประเพณีความเชื่อที่สืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนาน ทำให้วัฒนธรรมประเพณีของล้านนายังคงมีความเข้มแข็ง ผู้คนยังมีความเชื่อมั่นศรัทธา และถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชาวล้านนาคงรักษาเอกลักษณ์ตัวตนของตนเองไว้ทุกวันนี้ แม้ว่าในแต่ละแห่งจะมีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความคล้ายคลึงกันอยู่หลาย ๆ ด้าน เช่น สำเนียงการพูด การดำรงชีวิตแบบเกษตรกรรม และการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นต้น สำหรับประเพณีส่วนใหญ่ของล้านนามักจะเกี่ยวข้องกับอาชีพของชุมชน ความเชื่อเรื่องผีและการบูชาบรรพบุรุษ และความศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งทำให้มีประเพณีมากมายตลอดทั้งปี โดยเรียกกันว่าประเพณีสิบสองเดือน สำหรับการนับเดือนแบบล้านนานั้นจะนับเดือนตุลาคมเป็นเดือนแรกของปี และเดือนกันยายนเป็นเดือนที่สิบสอง ซึ่งในชาวล้านนาเรียกเดือนแรกของปีหรือเดือนตุลาคมว่า เดือนเกียง เดือนที่สองของปีหรือเดือนพฤศจิกายนว่า เดือนยี่ และเดือนที่สามของปีหรือเดือนธันวาคมว่า เดือน 3 เหนือหรือเดือนอ้าย ในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะประเพณีที่สำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันเท่านั้น

ประเพณีเดือนเกียง

1. **ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ** หรือประเพณีตักบาตรเทโว คำว่าเทโวเป็นคำย่อมาจาก “เทโวโรหณะ” หมายถึง การเสด็จลงจากเทวโลกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามตำนานเล่าว่าเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ได้เสด็จไปประกาศพระศาสนาในแคว้นทิวชมพูทวีป ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเสด็จลงจากเทวโลกมาสู่เมืองมนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยถ้าถือตามประวัตินี้ก็เท่ากับทำบุญตักบาตรรับเสด็จพระพุทธเจ้าในคราวเสด็จลงมาจากเทวโลกลงมาสู่เมืองมนุษย์นั่นเอง เป็นประเพณีสำคัญที่กระทำในวันแรม 1 ค่ำ เดือนเกียง (ตุลาคม) กิจกรรมในบางวัดอาจมีการเตรียมการในคฤหัตถ์แต่งตัวเป็นเทวดาบ้าง เป็นพรหมบ้าง แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบกที่มีล้อเคลื่อน และมีบาตรตั้งอยู่ข้างหน้าพระพุทธรูป โดยใช้คนลากนำหน้าพระสงฆ์ พวกทนายทนายิกาตั้งแถวเรียงรายคอยใส่บาตร เป็นการกระทำเพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า ส่วนอาหารที่นำมาทำบุญตักบาตรในวันนั้น มีข้าว และอาหารเพื่อทำบุญตักบาตร

2. **ประเพณีทอดกฐิน** เป็นงานบุญใหญ่ซึ่งจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง หลังออกพรรษา โดยการถวายผ้ากฐินหรือผ้าไตรจีวรใหม่แก่พระสงฆ์ เพื่อทดแทนของเดิมที่ใช้มาตลอดฤดูเข้าพรรษา ในสมัยโบราณ ชาวล้านนาไม่ค่อยนิยมทอดกฐินกันอย่างไรในปัจจุบัน เนื่องมาจากการถวายกฐินเป็นงานใหญ่ โดยเฉพาะการเตรียมบริวารกฐิน

และการเลี้ยงดุญาติพี่น้องมิตรสหายที่มาร่วมงาน ผู้ถวายกฐินต้องเป็นคนมีฐานะดี มีเจตนาศรัทธาแรงกล้า จึงจะถวายได้ การทำบุญกฐินในสมัยโบราณจึงมีน้อย อย่างไรก็ตาม การถวายกฐินนับเป็นประเพณีที่สำคัญ เมื่อผู้มีศรัทธาและมีเจตนาจะถวายกฐิน ก็จะประกาศให้รู้โดยการไปจองว่าจะถวายไว้ที่วัดที่ต้องการถวาย ซึ่งเป็นที่ขึ้นชมนิคมแก่หมู่บ้าน และชาวบ้านใกล้เคียงก็นิยมและยินดีเข้ามาร่วมงานทำบุญเป็นจำนวนมากด้วย

ภาพที่ 1 พิธีตักบาตรเทโวโรหณะ
ที่มา: พิมลภักย์ เดชะชัย (2561)

กฐินมีอยู่ 2 ประเภท คือ กฐินหลวง ซึ่งเป็นกฐินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดเอง หรือโปรดเกล้าให้พระบรมวงศานุวงศ์ไปแทน หรือ ข้าราชการ ประชาชนผู้ใดผู้หนึ่ง หรือคณะของพระราชทานผ้ากฐินไปทอด วัดหลวงวัดใดวันหนึ่ง และกฐินราษฎร์ เป็นกฐินที่ผู้มีจิตศรัทธาผู้ใดผู้หนึ่ง หรือคณะใดคณะหนึ่ง ได้จองทอด ณ วัดราษฎร์วัดใดวัดหนึ่ง

ภาพที่ 2 พิธีทอดกฐินของมหาวิทยาลัยแม่โจ้
ที่มา: ภาพข่าวจาก เมษรุฑ์ ดวงเพชร

3. ประเพณีทอดผ้าป่า เป็นงานบุญคล้ายทอดกฐิน แต่ไม่จำกัดระยะเวลาและไม่เจาะจงว่าจะถวายแต่พระสงฆ์รูปหนึ่งรูปใด สิ่งของที่นำมาถวายได้แก่ ผ้าสบงหรือจีวร พร้อมด้วยเครื่องอุปโภค จะถูกจัดแต่งเป็นต้นผ้าป่าให้พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุล

นับแต่โบราณมา เมื่อเดือนยี่มาถึง ชาวล้านนานิยมทอดผ้าป่าหรือบางครั้งเรียกว่า ทานทอด บางคนทำการถวายกฐินแล้วนำผ้าป่าไปทอดตามอีก เรียกว่าเป็นผ้าป่าหางกฐิน บางคนจัดต้นผ้าป่าขึ้นมาเป็นการเฉพาะมีลักษณะผ้าบังสุกุลจีวรแล้วนำไปทอด ปัจจุบันการทอดผ้าป่า เจ้าภาพนิยมนำเอากิ่งไม้มาใช้แทนต้นไม้หรือพุ่มไม้ เช่น กิ่งมะขาม เพราะว่ามีกิ่งมากและเหนียว นำมาปักติดกับต้นกัณฑ์สัง หรือหม้อไหภาชนะ แล้วแต่ศรัทธา ภายในภาชนะจะใส่เครื่องอุปโภค บริโภค ของกินของใช้ เช่น ข้าวสาร ปลาย่าง ปลาแห้ง พริกแห้ง ผลไม้ชนิดต่าง ๆ และของใช้ภายในครัว ส่วนต้นผ้าป่าจะแขวนสิ่งของที่จำเป็นและมีน้ำหนักค่อนข้างเบาเช่น หมากพลู บุหรี่ ไม้ขีด เทียนไข สมุด และดินสอ เป็นต้น มีผ้าจีวรหรือสบงที่ใช้เป็นผ้าป่าแขวน หรือพาดไว้ผืนหนึ่ง สำหรับให้พระสงฆ์มาพิจารณาชักบังสุกุล สิ่งที่ยึดกันเป็นประจำคือ การนำเอาผ้าขนหนูมาทำเป็นรูปชะนีเล็ก ๆ แขวนไว้ด้วย

ก่อนพิธีการทอดผ้าป่า จะต้องมีการจองผ้าป่าเช่นเดียวกันกับการทอดกฐิน เนื่องจากเป็นงานค่อนข้างใหญ่ ดังนั้นจึงต้องแจ้งให้ทางวัดทราบก่อนเพื่อจะได้จัดเตรียมต้อนรับ เมื่อถึงกำหนดก็จะมีการแห่ขบวนผ้าป่าที่วัด จากนั้นก็นำผ้าป่าไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์ และกล่าวคำถวายผ้าป่า พระสงฆ์หนึ่งรูปจะลุกขึ้นมาชักผ้าบังสุกุล พระสงฆ์สวดอนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 3 พิธีทอดผ้าป่าพระราชทานของมหาวิทยาลัยแม่โจ้
ที่มา: ภาพข่าวจาก บารเมษฐ์ ดวงเพชร

ภาพที่ 4 การแห่ขบวนผ้าป่า
ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q>

ประเพณีเดือนยี่

1. ประเพณียี่เป็ง ประเพณีในเดือนยี่ หรือเดือนยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือน 2 เหนือ) ประเพณีที่กระทำในหลาย ๆ พื้นที่ในเดือนยี่เป็งคือ การลอยกระทง ซึ่งแต่โบราณล้านนาเรียกกันว่า ลอยโคมต โดยคำว่าโคมตนั้น เป็นชื่อผีป่า เรียกกันว่า ผีโคมต ขอบอกหากินกลางคืน จะมีพะเนียงไฟเห็นเป็นระยะอย่างผีกระสือ ดังนั้นกระทงที่จุดเทียนแล้วปล่อยลงในน้ำจะกระทบกับน้ำเกิดเงาสะท้อนขึ้นวับ ๆ แวม ๆ หากมองในระยะไกล ๆ แล้วจะเป็นเสมือนแสงพะเนียงไฟผีโคมต โดยประเพณีลอยโคมตมีมาแต่โบราณกาลแล้ว นับแต่สมัยอาณาจักรศรีสุโขทัย เป็นการลอยโดยมีความหมาย 5 อย่างคือ 1) การลอยเพื่ออธิฐาน 2) การลอยเคราะห์ลอยบาป 3) การลอยเพื่อส่งของ 4) การลอยเพื่อบูชาพระนารายณ์ และ 5) การบูชาพระพุทธรูปในหาดทรายแม่น้ำนัมที่ ซึ่งความหมายดังกล่าวก็จะมีจุดประสงค์หรือความหมายในตัวเอง เช่น การลอยกระทงเพื่ออธิฐาน เป็นเป้าหมายของประชาชนโดยตรง คือ อธิฐานเอาตามความคิดของตน โดยเฉพาะการอธิฐานของหนุ่มสาวที่ต้องการจะร่วมชีวิตกัน เมื่อทำกระทงแล้วก็ไปลอยในแม่น้ำและอธิฐานสิ่งที่ตนปรารถนา ส่วนการลอยเคราะห์ลอยบาป เพื่อต้องการลดเคราะห์เสนียดจัญไรในตัวให้ไหลล่องไปตามน้ำ ขณะที่การลอยกระทงเพื่อส่งของ เป็นการลอยเพื่อส่งสิ่งของให้แก่บรรพบุรุษตามคติความเชื่อของคนโบราณ

ลอยกระทงเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นส่วนหนึ่งในประเพณีเดือนยี่ของล้านนา ในวันขึ้นหนึ่งค่ำเดือนยี่ ทุกวัดในภาคเหนือจะจัดเตรียมสถานที่ ปัดกวาดวิหาร หรือศาลาให้สะอาดงดงาม แล้วจัดเตรียมสิ่งต่อไปนี้ 1) ทำราวขั้วตรอบวิหาร (โบสถ์) หรือศาลา และทำประตูพาน้ำทางเข้าวัด หรือหน้าวิหาร 2) ทำโคมค้ำง โคมแขวน โคมหูกะต่าย โคมรังมดส้ม (มดแดง) โคมรูปต่าง ๆ และโคมผัดหรือโคมเวียน 3) ทำวาวหรือโคมลอย โดยการนำกระดาษมาต่อกันเป็นทรงกลม ทำส่วนหัวและปากโคมลอยให้มีสัดส่วนเท่ากัน โคมลอยมีลักษณะการปล่อยเป็น 2 แบบคือ โคมที่ใช้ปล่อยตอนกลางวันเรียกว่า วาว จะใช้การรมควัน โดยเพิ่มควันเข้าไปในตัวโคมลอยหรือว่าเรือย ๆ จนพองตัวมีความดันสูงขึ้นจนตั้งมือ แล้วปล่อยขึ้นสู่ท้องฟ้า ส่วนโคมลอยที่ใช้ปล่อยตอนกลางคืน มีกรรมวิธีเช่นเดียวกันกับโคมที่ปล่อยตอนกลางวัน แต่แตกต่างกันที่เขาใช้ท่อนไม้พันด้วยด้ายเป็นก้อนกลม ๆ ชูไปด้วยน้ำมันยางหรือน้ำมันขี้ไต้จนชุ่มแล้วทำที่แขวนติดกับปากโคมลอย เมื่อรมควันจนได้ที่แล้ว จะจุดไฟท่อนผ้าที่เตรียมไว้แล้วผูกติดกับปากโคมลอย ปล่อยขึ้นสู่อากาศ โคมลอยจะลอยสูงขึ้นเรื่อย ๆ ลอยไปตามกระแสลม มีลักษณะคล้ายดวงไฟ และ 4) กระทงสำหรับลอย โดยชาวบ้านจะประดิษฐ์กระทงเล็ก ๆ ทำจากต้นกล้วย ใบตองประดับด้วยดอกไม้ธูปเทียนนำไปลอยในแม่น้ำลำคลอง หนองบึง ไกล ๆ บ้านของตน มีการทำกันเป็นส่วนตัวและครอบครัวนิยมลอยกันในวันเดือนยี่ขึ้น 14-15 ค่ำ ส่วนกระทงใหญ่ที่จัดกันเป็นส่วนรวมและมีการแห่เป็นขบวนนั้น นิยมลอยกันในวันแรม 1 ค่ำ เพราะว่าเป็นวันเพ็ญไม่สะดวก เนื่องจากอุบาสกอุบาสิกาต้องไปทำบุญ ฟังเทศน์กันที่วัด

ภาพที่ 5 ชุมประตูป่าในประเพณียี่เป็ง

ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q>

ภาพที่ 6 การปล่อยโคมลอยในประเพณียี่เป็ง
ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q>

ภาพที่ 7 การลอยกระทงในประเพณียี่เป็ง
ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q>

2. ประเพณีตั้งธรรมหลวง หรือประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ คำว่ามหาชาติ คือ ชาติที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นชาติสุดท้าย (เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร) ของพระพุทธเจ้า ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในชาติปัจจุบัน เป็นชาติหนึ่งในพระเจ้าสิบชาติ ส่วนคำว่า การตั้งธรรม หมายถึง การฟังเทศน์เป็นการใหญ่ คือ ฟังกัน 3 วันบ้าง 5 วันบ้าง 7 วันบ้าง 10 วันบ้าง เป็นประเพณีนิยมสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ประเพณีตั้งธรรมหลวง หรือประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีที่ทำกันในช่วงออกพรรษา หรือหนึ่งเดือนให้หลัง โดยที่วัดต่าง ๆ จะจัดงานประเพณีตั้งธรรมหลวงหรือการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก ซึ่งมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 ในอดีตใช้เวลาเทศน์ให้จบหลายวันหลายคืน แต่ปัจจุบันนิยม ตัดตอนให้จบภายในวันเดียว ทั้งนี้ชาวล้านนาเชื่อว่าผู้ที่ได้ฟังเทศน์มหาชาติครบทุกกัณฑ์จะได้านิสงส์ผลบุญ อันนำไปเกิดยุคพระศรีอริยเมตไตรย การที่ผู้คนนิยมฟังเทศน์ในตอนมหาชาติ เพราะความเชื่อของ ชาวล้านนาที่ว่า บุคคลใดตั้งใจฟังเทศน์มหาชาติจนจบ 13 กัณฑ์ ภายในวันหนึ่งคืนหนึ่ง ท่านว่าผู้นั้นจะวุฒิจำเริญ ด้วยสมบัตินานาประการ

การฟังเทศน์มหาชาติตามที่กล่าวในประเพณีเข้าพรรษานั้น กำหนดขึ้นในวันเดือนยี่เหือนขึ้น 14 ค่ำ โดยที่อุบาสกอุบาสิกาจะมาฟังเทศน์คาถาพัน ซึ่งเป็นเรื่องราวของเวสสันดรชาดกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เป็นภาษาบาลีรวมทั้งหมดมี 1,000 พระคาถา เริ่มตั้งแต่กัณฑ์ทศพรและกัณฑ์อื่น ๆ จนจบ ซึ่งใจความสำคัญหรือเนื้อหาของแต่ละกัณฑ์ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยที่จะมีเวลาพักสำหรับให้อุบาสกอุบาสิกาตักบาตรตอนเช้าและให้พระสงฆ์ฉันเพล ซึ่งก่อนการเทศน์ในแต่ละกัณฑ์ เจ้าภาพของกัณฑ์เทศน์แต่ละกัณฑ์จะเป็นผู้จุดธูปเทียนบูชาคาถาของกัณฑ์นั้น เมื่อจบเทศน์คาถาพัน จะต่อด้วยเทศน์คัมภีร์มาลัยตัน เทศน์คัมภีร์มาลัยปลายและอานิสงส์เวสสันดร

ภาพที่ 8 การเทศน์มหาชาติ

ที่มา: <https://www.google.co.th/search?q>

ตารางที่ 1 ชื่อและใจความสำคัญของกัณฑ์เทศน์คาถาพันในประเพณีตั้งธรรมหลวง

ลำดับ	กัณฑ์	คาถาพัน	ใจความสำคัญ
1	กัณฑ์ทศพร	19	พร 10 ประการที่พระนางมัทรีขอจากพระอินทร์
2	กัณฑ์หิมพาน	134	พรรณนาป่าหิมพานต์ที่พระเวสสันดรไปผนวชอยู่
3	ทานกัณฑ์	209	ทานที่พระเวสสันดรบริจาคก่อนถูกเนรเทศจากเมือง
4	กัณฑ์ประเวสน์	57	การเดินทางไปสู่เขาวงกตที่พระเวสสันดรผนวชเป็นฤๅษี
5	กัณฑ์ชูชก	79	ชูชกพราหมณ์ตามไปขอพระชาลีและพระนางกัณหา
6	กัณฑ์จุลพล	35	พรรณนาป่าไม้และฝูงสัตว์ในป่าเล็ก
7	กัณฑ์มหาพน	80	พรรณนาป่าไม้และฝูงสัตว์นานาชนิดในป่าใหญ่
8	กัณฑ์กุมาร	101	บริจาคพระโอรสและพระธิดาให้เป็นทานแก่ชูชก
9	กัณฑ์มัทรี	90	พระนางมัทรีออกไปปากลับมาไม่ทันก่อนชูชกจะพาลูกไป
10	กัณฑ์สักกบรรพ	43	พระอินทร์จำแลงกายเป็นยาจกมาขอพรพระนางมัทรี
11	กัณฑ์มหाराช	69	พระเจ้าสิญชัยพระราชบิดาพระเวสสันดร
12	กัณฑ์ฉกษัตริย์	36	พระชาลีกับพระนางกัณหาได้พบกับพระอัยกา
13	นครกัณฑ์	48	ขบวนเชิญพระเวสสันดรกลับไปเสวยเมือง
			รวมทั้งหมด 1,000 คาถา

ประเพณีเดือน 3 เหนือ หรือเดือนอ้าย

1. **เข้ารุกขมูล (โสสานกัมม์หรือเข้ากัมม์)** เป็นพิธีเข้ากรรมหรืออยู่กรรม เพื่อให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติธุดงค์วัตรโดยเคร่งครัด ซึ่งอาจกระทำในบริเวณวัด เรียกว่า การเข้ารุกขมูลกรรม “อยู่กรรม” หรือกระทำในป่าช้า เรียกว่าการเข้าโสสานกรรม คำว่า โสสาน (เสาสาน) แปลว่า ป่าช้า ซึ่งเหล่าฆราวาสสามารถร่วมบำเพ็ญศีลภาวนาเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษได้ สำหรับประวัติประเพณีเข้ารุกขมูลนั้นมีเรื่องเล่าว่า พระภิกษุรูปหนึ่งล่องเรือไปตามแม่น้ำคงคาได้เอามือไปจับใบตะไคร่น้ำขาด เข้าใจว่าเป็นอาบัติเพียงเล็กน้อย จึงมิได้แสดงอาบัติ ต่อมาพระภิกษุรูปนั้นอยากแสดงอาบัติแต่ไม่มีพระภิกษุรับแสดง แม้ว่าท่านจะบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในป่า นานถึง 20,000 ปีก็ตาม ก็ไม่อาจบรรลุธรรมชั้นสูงได้ เมื่อพระภิกษุมรณภาพแล้วจึงไปเกิดเป็นนาคชื่อเอเรลปัด (แปลว่า นาคใบตะไคร่น้ำ) จากเหตุเพียงอาบัติเล็กน้อย กรรมยังติดตัวขนาดนี้ ถ้าเป็นอาบัติหนักคงจะบาปมากกว่านี้ ดังนั้นจึงจัดให้มีการอยู่กรรมเพื่อให้พ้นจากอาบัติ

การเตรียมสถานที่สำหรับการเข้ารุกขมูลนั้น จะมีการแผ้วถางป่าช้า หรือสถานที่ให้สะอาด และกว้างขวางเพียงพอสำหรับทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านที่มาร่วมงาน สร้างกระท้อบ หรือตูป หรือเพิงพักอาจทำจากโครงไม้ และใช้ฟางข้าวมุง หรือวัสดุที่ง่าย ๆ หาได้ในท้องถิ่น เช่น ใบตองตึง (หรือใบพลวง) เพื่อให้พระสงฆ์ได้พักอาศัยและนั่งภาวนา มีการสร้างปะรำพิธีหรือพามในการประกอบพิธีต่าง ๆ ภายในปะรำพิธี มีการตั้งพระพุทธรูป เครื่องสักการะ อาสนะสงฆ์ ธรรมาสน์ ชันดอกต่าง ๆ บางแห่งทำในวัดก็อาจมีการตกแต่งด้วยต้นไม้คล้ายกับเป็นป่า รวมถึงการสร้างห้องอาบน้ำ และเตรียมน้ำฉัน น้ำใช้ รวมถึงอาหารด้วย

ก่อนถึงวันงาน 1 วัน จะมีการแห่อุปคุต เพื่อขอพึ่งเดชอานาภาพของพระอุปคุตคุ้มครองงานให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยปลอดภัย และเมื่องานเสร็จสิ้นแล้วก็ต้องนิมนต์พระอุปคุตส่งกลับยังบริเวณทำน้าตามเดิม ชาวบ้านนารู้จักพระอุปคุต ในนามผู้ปกป้องคุ้มครองภัย และทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 ชั้น ในช่วงวันงานจะมีการปฏิบัติ ดังนี้คือ วันแรก มีพิธีถวายชุ่มในตอนกลางคืน มีประธานสงฆ์ทำพิธีปิดงานเข้ารุกขมูล ส่วนในวันที่ 2-7 ของงานในตอนเช้า หลังจากพระสงฆ์ท้าววัตรเช้าแล้วจะทำพิธีสืบชะตาให้กับชาวบ้านที่มาร่วมพิธี จากนั้นปู่อาจารย์จะกล่าวคำถวายข้าวสารอาหารแห้ง พระสงฆ์เจริญพร ชาวบ้านใส่บาตรพระถือว่าเสร็จพิธีการทางสงฆ์ ตอนกลางคืนจะมีผ้าป่าจากหัววัดใกล้เคียงมาถวาย และมีกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ เทศนาแก่ชาวบ้านที่มาร่วมพิธี

ภาพที่ 9 เพิงพักสำหรับพระสงฆ์ในพิธีเข้าโสสานกรรม

ที่มา: <http://oknation.nationtv.tv/blog/watdonkaew>

ที่มา: <http://gotoknow.org/file/annnittaya/P1000447.JPG>

ภาพที่ 10 กิจกรรมของชาวบ้านในประเพณีเข้ารุกขมุล
ที่มา : <http://www.hunterkiller.ob.tc/index7.htm>

2. สวดมนต์ข้ามปี :

การบำเพ็ญศีลภาวนาและเจริญสมาธิในคืนส่งท้ายปีเก่าเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตในโอกาสก้าวสู่ศักราชใหม่ตามประเพณีไทยสากลในโอกาสเทศกาลขึ้นปีใหม่ ถ้ารู้จักเริ่มต้นด้วยการทำสิ่งดี ๆ เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาในชีวิตให้สมกับในโอกาสนี้ที่ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง ความเชื่อในเรื่อง การทำบุญเสริมดวง ถือเป็นการเอาฤกษ์เอาชัย ทำสิ่งดี ๆ ที่เป็นมงคลให้แก่ชีวิตเพื่อเป็นการต้อนรับปีใหม่ สิ่งใหม่ ๆ เรื่องดี ๆ ที่หวังให้มีเข้ามาในปีใหม่ ในวิถีชีวิตของคนไทยเรานั้น เทศกาลฉลองปีใหม่ นอกจากการจัดงานรื่นเริงแล้ว เรายังมีการจัดงานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่อีกแบบหนึ่งคือ การสวดมนต์ข้ามปี ที่ชาวไทยพุทธมิใช่น้อยนิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย

การสวดมนต์ข้ามปีนั้นเป็นประเพณีนิยมของชาวไทยมาแต่เดิม โดยอนุวัติตามโบราณพระราชประเพณีแห่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เคยประกอบพิธีในช่วงเทศกาลสงกรานต์ อันเป็นประเพณีปีใหม่ของไทยที่มีมาแต่เดิมโดยก่อนสิ้นปี อย่างไรก็ตาม การสวดมนต์ข้ามปีที่ปฏิบัติกันในปัจจุบัน เริ่มจัดขึ้นที่วัดสระเกศราชวรมหาวิหารเป็นครั้งแรก โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้นำคณะสงฆ์วัดสระเกศประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์ข้ามปีขึ้น ณ พระอุโบสถวัดสระเกศ และในปี พ.ศ. 2549 สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ได้เห็นความสำคัญของการสวดมนต์ข้ามปี จึงได้ร่วมกับคณะสงฆ์วัดสระเกศ จัดสวดมนต์ข้ามปีขึ้นอย่างเป็นทางการ และต่อมามีคณะสงฆ์มีความเห็นร่วมกันว่า การสวดมนต์ข้ามปีเป็นที่นิยมของประชาชนอย่างแพร่หลาย และเป็นค่านิยมที่งดงาม ควรแก่การส่งเสริมที่ประชุมมหาเถรสมาคม เมื่อเดือนธันวาคม 2553 ณ ตำนกสมเด็จฯ วัดสระเกศ จึงได้มีมติให้วัดทุกวัดจัดสวดมนต์ข้ามปี โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นศูนย์กลางการอำนวยความสะดวก และให้วัดเจ้าคณะจังหวัดเป็นศูนย์กลางการสวดมนต์ของจังหวัดนั้น ๆ

การสวดมนต์ข้ามปี มีประโยชน์มากมายได้แก่ 1) ช่วยให้จิตเป็นสมาธิ เพราะว่าขณะสวดมนต์ต้องสำรวมใจให้แน่วแน่เพื่อไม่ให้สวดผิดท่อนและทำนอง เมื่อจิตเป็นสมาธิ จะเกิดความสงบเยือกเย็นในจิต 2) ทำให้ได้ปัญญา เพราะเป็นการสวดมนต์ที่รู้ความหมาย จึงทำให้เกิดปัญญา 3) ตัดความเห็นแก่ตัว เพราะการตั้งใจสวดมนต์จะช่วยทำให้ไม่คิดถึงตัวเอง ความโลภ โกรธ หลง 4) เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัว 5) ไล่ความชั่วร้ายได้ เพราะว่าขณะสวดมนต์ การง่วง เบื่อ จะไม่ได้เกิดขึ้น และ 6) เปรียบเสมือนได้เฝ้าพระพุทธเจ้า เพราะว่าขณะสวดจะมีกาย วาจาปกติ (มีศีล) มีใจแน่วแน่ (มีสมาธิ) มีความรู้ ระลึกถึงคุณความดีของพระพุทธเจ้า (มีปัญญา) เป็นการปฏิบัติที่ครบไตรสิกขาอย่างแท้จริง

ภาพที่ 11 การสวดมนต์ข้ามปี

ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2558)

บทความนี้ได้กล่าวเฉพาะส่วนหนึ่งของประเพณีสำคัญที่ชาวล้านนาได้มีการปฏิบัติหรือจัดขึ้นในช่วงเดือนเกียง เดือนยี่ และเดือนอ้าย (เดือน 3 เหนือ) เพราะยังมีประเพณีอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวด้วย เช่น สลากภัต หรือตานก๋วยสลาก โดยประเพณีต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเป็นการผสมผสานทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนความเชื่อของชาวล้านนา ซึ่งบางประเพณีก็มีความคล้ายคลึงหรือมีการปฏิบัติกันทั่วไปของประชาชนในภาคอื่น ๆ ของประเทศ บางประเพณีอาจมีความแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ หรือมีการปฏิบัติเฉพาะของชาวล้านนา

บรรณานุกรม

ธนจรรย์ สุระมณี. (2540). **ตำนานประเพณีบูชาอินทขิล**. เชียงใหม่: งานประเพณีบูชาอินทขิลประจำปี.

พระวิจิตรธรรมาภรณ์. (2554). **ประวัติพิธีสวดมนต์ข้ามปี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.onab.go.th> (1 พฤษภาคม 2561)

พิมลภักย์ เดชะชัย. (2561). **ข่าวรอบเมืองเหนือ 1**. เชียงใหม่: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำนักประชาสัมพันธ์เขต 3.

มณี พยอมยงค์. (2537). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.

ศักดิ์นรินทร์ ชาวจิว. (2561). **โสสานกรรม (รุกขมูล-เข้ากำ)** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://chalemrajadoisaket.watdoi.com>. (5 เมษายน 2561)

สงวน โชติสุขรัตน์. (2553). **ประเพณีไทยภาคเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา. สำนักวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. 2553. **วัฒนธรรมไตลื้อ**. เชียงใหม่: วัดรังษีสุทธาวาส.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2558). **สวดมนต์ข้ามปี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thaihealth.or.th> (1 เมษายน 2561)

<http://gotoknow.org/file/annnittaya/P1000447.JPG>

<https://www.google.co.th/search?q>

<http://www.hunterkiller.ob.tc/index7.htm>

<http://oknation.nationtv.tv/blog/watdonkaew>